

Asia: VN/14214/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle apteekkilouden uudistusta ja lääkesäästöjen toimeenpanoa koskevaksi lainsäädännöksi ja siihen liittyviksi asetusmuutosehdotuksiksi

Lausunnonantajan lausunto

Huomionne lääkkeiden hintasääntelyyn ja lääketaksaan liittyvistä muutosehdotuksista.

Läaketaksaa on ajateltu leikattavan taksamallilla, joka leikkaa taksaa tasaisesti kaikista lääkkeistä. Ongelmana on jo nyt ollut se, että apteekkeille on ollut suhteellisen kannattamatonta pitää valikoimissa kalliita lääkkeitä. Erityisesti riski liittyy siihen, että jos asiakas ei tule hakemaan lääkettä, jää kallis lääke täysin apteekin tappioksi. Tasaisesti leikkaava taksamalli leikkaa edelleen myös kalliiden lääkkeiden taksaa, mikä saattaa johtaa lisääntyviin ongelmiin ja viiveisiin lääkkeen saamisessa. Edes erityisjärjestelyt (tilataan vain asiakkaan pyynnöstä) eivät täysin poista tätä apteekkeihin kohdistuvaa riskiä.

Läaketaksan leikkaus yleisesti saattaa vaikuttaa lääkkeiden saatavuuteen apteekkeista. Esimerkiksi Ruotsissa on apteekkiuudistuksen seurauksena lääkkeiden saatavuus heikentynyt ja asiakkaiden on usein tullut hakemaan lääkkeitä uudestaan, koska niitä ei ole varastossa.

Läaketaksan leikkauksella on vaikutuksia myös apteekkien talouteen, mikä esityksessä sinänsä on otettu huomioon. Sote-uudistuksen yhteydessä on monilla hyvinvointialueilla käynnistetty yhteistyötä apteekkien ja muun terveydenhuollon välillä. Apteekkien taloudellisten toimintaedellytysten heikentämiseen kohdistuvana huolena on, että se vaikuttaa orastavaan yhteistyöhön, mikäli apteekkeja joudutaan lopettamaan tai farmaseuttista henkilökuntaa karsimaan.

Apteekkeilla suuri rooli pienten vaivojen itsehoidossa (ohjaus, neuvonta) ja apteekit ovat enenevässä määrin tulleet vahvistamaan terveydenhuollossa olevaa resurssipulaa mm. perustamalla apteekkien terveystieteitä ja osallistamalla rokottamisiin. Miten näiden käy, jos pienellä paikkakunnalla oleva apteekki sulkee ovensa? Läaketaksan leikkauksella aiheutunut säästö saattaa mitätöityä muun terveydenhuollon kustannusten kasvaessa.

Toisaalta samalla, kun lääketaksaan tehdään muutoksia, olisi hyvä, että siinä huomioitaisiin uudet lääkevalmistusteknologiat. Esimerkiksi lääkkeiden 3D-tulostamista pidetään potentiaalisena menetelmänä tukemaan potilaiden yksilöllistä lääkehoitoa (esimerkiksi lapsipotilaat ja

nielemisvaikeuksista kärsivät potilaat) ja tämä ja muut mahdolliset uudet lääkevalmistemuodot tulisi huomioida taksassa.

Huomionne apteekkiveroon liittyvistä muutosehdotuksista.

-

Huomionne rajattuun itsehoitolääkevalikoimaan liittyvistä ehdotuksista.

Rajattu itsehoitolääkkeiden valikoima on perustellusti hyvin pieni. Itsehoitolääkkeiden myynnin siirtäminen pois apteekeista lisää byrokratiaa ja edellyttää valvonnan lisäämistä. Suhteessa oletettuihin hyötyihin näemme, että muutokseen liittyy merkittäviä riskejä, jotka voivat realisoitua niin potilas- kuin järjestelmätasolla.

Lääkitysturvallisuus eli lääkkeiden käytön turvallisuus tulisi ottaa kattavasti huomioon valikoiman vapauttamisen vaikutuksia arvioitaessa:

- H2-salpaajat, kalsium, magnesium ja rauta: paljon yhteisvaikutuksia, jotka voivat estää muiden lääkkeiden vaikutuksen (mm. tietyt antibiootit). Näiden valmisteiden yhteydessä tulisi tarkastella asiakkaan muuta lääkehoitoa, jotta tarvittavat toimenpiteet yhteisvaikutuksen estämiseksi voidaan tehdä (esim. riittävä väli lääkkeiden välillä, ruoan vaikutus, vaihtoehtoisen lääkkeen valinta).
- Lääkkeen käytön aloittaminen tai jääminen jatkuvaan käyttöön ilman lääkärin /terveydenhuollon ammattilaisen ohjeistusta (esim. famotidiini) on riski, sillä esim. mahdollinen taustalla oleva vakava sairaus jää huomiotta kohtalokkain seurauksin, mikä osaltaan lisää yhteiskunnan kustannuksia.
- Lasten osalta on tiedossa hyvänmakuisten (esim. suklaa) purutablettien liikkakäytöstä seuranneita rautamyrkytyksiä, joiden hoito sairaalassa on haastavaa ja kallista, sillä saatavilla ei ole antidoottia. Lakiesityksessä tulisi tarkentaa, voiko näitä vapautettavia itsehoitovalmisteita myydä alaikäisille ja viranomaisen tulisi ohjata valmisteiden sijoittelua päivittäistavarakaupoissa.
- Ispaghula on potentiaalinen suolitukoksen aiheuttaja (esim. iäkkäät ja kuivuminen esim. helteellä ja opioideja käyttävät).

Huomionne itsehoitolääkkeiden myyntikanavan laajennukseen liittyvistä ehdotuksista.

Nikotiinituotteiden vapauttaminen pt-kauppaan lisäsi nikotiinivalmisteiden myyntiä, mutta ei vähentänyt tupakointia ja STM:n Tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittäminen työryhmä ehdotti raportissaan v. 2023, että nikotiinikorvusvalmisteiden myynti siirrettäisi takaisin apteekkeihin. Riskinä itsehoitovalmisteiden vapauttamisessa pt-kauppaan on ko. itsehoitolääkkeiden käytön lisääntyminen ilman sanottavaa terveyshyötyä, sillä apteekkien ulkopuolella tapahtuvan myynnin yhteydessä ei ole saatavissa oikean hoidon valinnan onnistumisen kannalta tärkeää ohjausta ja neuvontaa. Apteekkeja on jo nyt melkein joka kauppakeskuksen yhteydessä ja apteekkiverkosto on laaja, joten itsehoitolääkkeiden saatavuus ja saavutettavuus on hyvällä tasolla. Usein asiakkaat eivät tiedä mitä lääkettä he tarvitsisivat mihinkin vaivaan ja riskinä on ”väärän” itsehoitolääkkeen valinta ja mahdollisesti lääkärin hoitoa vaativan sairauden diagnosoinnin pitkittyminen, mikä osaltaan lisää

terveydenhuollon kuormitusta ja kustannuksia. Apteekissa on mahdollista saada asiantuntevaa neuvontaa ja apteekissa myös ohjataan lääkäriin, mikäli vaiva vaikuttaa sellaiselta, että sitä ei kannata alkaa hoitaa itsehoitolääkkeellä (esim. epäily sydäntapahtumasta potilaan hakiessa närästyslääkettä).

Apteekkien tarjoama ohjaus ja neuvonta oikean hoidon valinnassa (lääke tai ohjaus terveydenhuoltoon) on kustannustehokasta ja maksutonta asiakkaalle sekä yhteiskunnalle. Neuvonnan puuttuessa riski itsehoitolääkkeiden epätarkoituksenmukaiseen käyttöön kasvaa (käyttö väärään oireeseen, liian pitkä käyttö, väärä annos ym.). Korkeasti koulutetuilla apteekkien farmaseuttisella henkilöstöllä on lääkelain mukainen velvollisuus antaa lääkeneuvontaa. PT-kaupassa asioidessaan asiakkaalla ei ole mahdollisuutta itsehoitolääkkeen ohjaukseen ja neuvontaan, mikä lisää riskiä lääkkeen väärään käyttöön (oikea lääke oikeaan vaivaan).

Itsehoitolääkkeet ovat saatavilla tällä hetkellä apteekkien lisäksi myös verkkoapteekeista, mikä varmistaa niiden saatavuuden kaikkialla Suomessa. Verkkoapteekit tarjoavat myös ohjausta ja neuvontaa lääkkeiden käyttöön. Näin ollen itsehoitolääkkeiden myyntikanavan laajentaminen saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi ei välttämättä ole riittävän perusteltu.

Huomionne itsehoitolääkkeiden vähittäismyyntilupiin liittyvistä ehdotuksista.

Pohdimme, onko pakkauksille samat vaatimukset jakelukanavasta riippuen. Saavatko pakkaukset olla "myyvämpiä" apteekkien ulkopuolella tai toisaalta pitäisikö ne olla selkokielisempiä ja varoittavia tietyistä asioista enemmän, kun lääkeneuvontavelvoitetta ei ole? Tämä tulisi huomioida lakiesityksessä.

Huomionne lääkeasetukseen sisältyvistä ehdotuksista.

-

Huomionne lääkemääräyksestä poikkeavaan lääkkeiden toimittamiseen tai lääkemääräysten ilmeisten virheiden korjaamiseen liittyvistä muutosehdotuksista.

Muutosehdotukset vaikuttivat hyvin valmistellulta ja mietityltä lääkitysturvallisuuden näkökulmasta. On erittäin hyvä asia, että apteekkien osaamista voidaan käyttää jatkossa rationaalisemmin..

Apteekin farmaseuttisen henkilöstön olisi tärkeää päästä tarvittaessa näkemään lääkärin kirjaukset lääkkeen käytöstä, jotta lääkettä ei "turhaan" toimiteta reseptin päättymisen jälkeen (vrt. syöpälääkkeet ja syöpälääkekuureissa pidettävät tauot). Tämä voi edellyttää apteekkien farmaseuttisen henkilöstön lisäkoulutusta.

Huomionne lääkekorvausten ehdolliseen korvattavuuteen liittyvien palautusmaksujen kohdentamiseen liittyvistä muutosehdotuksista.

-

Huomionne esityksen ja esittelymuistioiden perusteluista.

-

Huomionne esityksen ja esittelymuistioiden vaikutusten arvioinnista.

Esitettyjen muutosten vaikutusten arvioinnissa ei ollut otettu huomioon apteekkien lääkevalmistukseen mahdollisesti kohdistuvia sopeuttamistoimia. Lääkevalmistustoiminnan ylläpito vaatii erityisiä tiloja, laitteita ja osaamista, joista apteekkarit sekä yliopistojen apteekit voivat karsia kustannuksia, jos apteekin taloudellinen tilanne heikkenee merkittävästi. Erityistä huolta herättää Helsingin yliopiston apteekin lääkevalmistustoiminnan jatkuvuus, koska se toimii sopimusvalmistusapteekkina usealle yksityiselle apteekille. Tilanteissa, joissa apteekit eivät pysty vastaamaan lääkevalmistusta vaativien lääkkeiden toimitustarpeisiin, sairaala-apteekit joutuvat jo tällä hetkellä antamaan sairaalahoidosta kotiutuville potilaille mukaan lääkevalmistusta vaativia lääkkeitä esim. lapsipotilaille annosjauheita ja oraalisuspensiota (mm. kortikosteroidit, sydän- ja verenpainelääkkeet) hoidon jatkuvuuden varmistamiseksi. Jos yliopistojen ja yksityisten apteekkien lääkevalmistusvalmius heikkenee suunniteltujen taloudellisten muutosten vuoksi, näkee HUS Apteekki riskin lääkevalmistusta vaativien lääkkeiden saatavuuden ja saavutettavuuden vaarantumiseen.

Huomionne muista esityksessä olevista ehdotuksista.

-

Vapaamuotoiset lausumat hallituksen esityksen luonnoksesta.

Avoapteekkien kurjistaminen vaikeuttaa niiden toimintaedellytyksiä. Tämän kehityksen sijasta tulisi tavoitella systemaattisesti sitä, että avoapteekit ovat jatkossakin asiakkaiden käytettävissä matalalla kynnyksellä ja tuottamassa lisäarvoa terveydenhuoltopalveluihin.

Carlsson Kerstin
HUS -kuntayhtymä, HUS Apteekki